

La Secció d'Etnomusicologia del CSIC avui

Susana Asensio Llamas
CSIC

Per tal de comprendre el treball que en l'actualitat està realitzant l'equip d'Etnomusicologia del CSIC de Barcelona, cal remuntar-se als seus orígens, a l'època dels inicis de la investigació etnomusicològica al CSIC.

En el moment de creació de l'Instituto Español de Musicología¹ per Higiní Anglès (1943), ja es va contemplar la idea de dedicar una part dels treballs d'investigació del centre al camp de la música tradicional. Així es va constituir la Sección de Folklore, amb l'objectiu de recollir i editar amb rigor científic el llegat musical tradicional de tot l'Estat espanyol, i evitar-ne fins on fos possible la pèrdua irreparable. Un any després, el 1944, va arribar l'etnomusicòleg alemany Màrius Schneider, qui es va fer càrrec de la direcció de l'esmentada secció fins al 1955, alhora que hi desenvolupava algunes de les seves teories més característiques sobre el simbolisme musical.

La primera tasca que es va proposar aquesta Sección de Folklore va ser la recollida urgent de material, enllaçant així amb el treball fet unes dècades abans per l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Entre els diferents col·laboradors que va tenir aquesta iniciativa, cal destacar Manuel García Matos, Arcadio de Larrea i Bonifacio Gil, i hi van col·laborar també Josep Romeu (en els aspectes literaris) i J.A. de Donostia (en l'organologia).

A partir dels anys seixanta, tanmateix, l'activitat de la secció va decaure, i, amb la incorporació de Josep Crivillé l'any 1970, es va poder continuar el treball d'investigació i es van publicar gràcies a la seva tasca (fins al 1985), alguns cançoners amb materials procedents d'anteriors treballs de camp. Després d'una nova interrupció, el 1989 l'antiga secció va reprendre les seves activitats, aquest cop sota la de-

nominació de Secció d'Etnomusicologia. Això va ser possible gràcies a la dotació d'una nova plaça d'investigador, ocupada per l'actual responsable, Josep Martí. Posteriorment s'han anat incorporant nous membres a les tasques de la secció, de manera que l'equip actual d'Etnomusicologia inclou també l'investigador contractat Ramón Pelinski, i les doctorandes Sílvia Martínez i Susana Asensio. Actualment la secció disposa d'una biblioteca especialitzada de lliure consulta, i col·labora en programes de docència universitària amb les Universitats de Barcelona, Autònoma de Barcelona i de Granada.

Amb la nova denominació de la secció, també van canviar molts dels seus pressupòsits d'investigació, i la seva primera tasca va ser conèixer i analitzar des d'una perspectiva crítica el treball realitzat pel folklore musical o l'etnomusicologia espanyols des dels seus inicis. D'aquest treball van sorgir aportacions de tipus històric sobre el desenvolupament de la disciplina, des dels primers treballs de recopilació del segle passat, tot i evidenciant la gran importància que havia adquirit el folklorisme en la seva qualitat de component ideològic de tipus estructural, procedent de la concepció neo-romàntica del llegat tradicional popular. Calia conèixer tot allò que, pel seu component fortament subjectiu i deutor d'uns criteris decimonònics relatius al folklore, podia incidir de forma negativa en la investigació. Sobre aquestes qüestions es basen principalment els treballs de Josep Martí.

En l'actualitat, atesos els canvis que s'han produït en les societats rurals i urbanes i els avenços dels mitjans de comunicació, ja no es pot pensar que siguin les tradicions orals les que defineixen l'àmbit d'estudi principal de

*Camps de recerca de la Secció
d'Etnomusicologia: folklorisme,
música magribina, rock urbà,
música i societat... Dansa a
Sàsser (Sardenya). Fotografia:
Josep Martí.*

l'etnomusicologia. Ara per ara, la música de tradició oral és encara un dels objectius d'estudi de l'etnomusicologia, però ja no és pas la seva marca definitiva sinó que allò que la caracteritza és més aviat la seva particular visió del fenomen musical. Fonamentalment, es tracta d'entendre'l com a forma social i com a cultura en el sentit més antropològic del terme. De fet són les diferents maneres de viure la música, sigui quina sigui, i les implicacions i les raons que hi ha per això, les que ens interessin. D'altra banda, potser també cal pensar que, a causa de la diversitat de metodologies i percepció del fenomen musical, avui dia no hi pot haver una única definició de la disciplina.

Una de les característiques de la nova etnomusicologia rau en un qüestionament seriós de la validesa de l'oposició música culta/música popular com a criteri definidor i diferenciador de la pràctica científica de la disciplina. La varietat de músiques és molt més gran i complexa del que implica aques-

ta oposició simplificadora. Amb la difusió dels *media* ja no podem parlar de compartiments musicals tancats i aliens entre ells, i menys encara si tenim en compte que en parlar de «música» no tenim perquè entendre la música de la nostra cultura com a únic referent.

Davant la rigidesa acadèmica vertical que trobem en la vella distinció entre musicologia històrica i etnomusicologia, amb els seus àmbits d'estudi delimitats, propugnem una visió horitzontal del fenomen musical. Per això partim de la seva constatació, tot i entenent que es produeix no tan sols a les sales de concert, sinó també al carrer, en el «fil musical», a les esglésies..., i també partim de la base que totes aquestes expressions musicals diferents, en la seva qualitat de cultura, obeeixen a determinats patrons formals, semàntics, estructurals i funcionals, l'estudi dels quals ha de superar la distinció entre compartiments estancs disciplinaris.

Així doncs, no censurem la idea de

«patrimoni» ni la seva validesa com a expressió de valors socials determinats, com tampoc la necessitat de la seva existència. Però «patrimoni» és un terme que implica judicis de valor i és, per tant, restrictiu, i l'etnomusicologia actual no ha de caure en els mateixos errors que han acompanyat la musicologia des dels seus inicis: no saber desllindar allò que són valors socials —que poden ser perfectament legítims— d'allò que són valors científics.

Les línies teòriques i ideacionals ara mateix exposades constitueixen el referent que caracteritza l'equip d'etnomusicologia del CSIC, i que bàsicament es poden resumir en una idea central: el fet de considerar la música com a cultura amb totes les implicacions que això comporta.

Concretament, però, els principals àmbits de treball de Josep Martí són els següents: història de l'etnomusicologia, especialment pel que fa a l'àmbit català; aspectes epistemològics i teòrics de l'antropologia de la música,

Fotografia: Sílvia Martínez.

àmbit de treball que té com a finalitat l'aplicació del corpus teòric antropològic a l'estudi del fenomen musical, i folklorisme, és a dir, l'estudi de l'ús i del reciclatge del folklore musical a la nostra societat actual. L'interès per conèixer aquest darrer fenomen rau també en el fet que el folklorisme, com a producte de la concepció neo-romàntica del llegat tradicional popular, exerceix encara una gran influència sobre la investigació etnomusicològica actual.

Una de les línies d'investigació de Ramon Pelinski, que tracta especialment de les implicacions de les mú-

siques transculturades o interculturals —amb interès particular en el tango—, es basa en les conseqüències dels moviments demogràfics i les seves manifestacions culturals, i en les reterritorialitzacions d'aquestes músiques degudes a circumstàncies específiques. Una altra línia de treball, però, tracta d'un àmbit completament diferent: el repertori popular de caire tradicional de les comarques de Castelló. Ramon Pelinski treballa amb material coreogràfic procedent d'aquesta zona, i té en projecte fer treballs de revisió i d'actualització referents als reculls cançonístics aplegats durant les passades dècades en aquest mateix àmbit geogràfic.

Actualment, considerem l'anomenada música popular moderna com una de tantes manifestacions musicals de la humanitat, i per això una musicologia compromesa amb el rigor científic i el seu temps no la pot desatendre. Com a resultat d'aquest punt de vista s'ha iniciat el treball que des de fa dos anys està desenvolupant Sílvia Martínez sobre els grups de música heavy a Barcelona. Aquest treball vol abraçar una recerca encara poc corrent a casa nostra, centrada en una música de caire popular no tradicional i tanmateix amb una gran rellevància social. L'objectiu principal és analitzar un fenomen musical, en aquest cas el heavy metal, en tant que part integrant i representativa d'una cultura determinada. Així, l'enfocament del seu treball se centra tant en els aspectes morfològics del corpus musical que forma aquest estil, com en els valors, significacions, processos de difusió, consum, etc., que l'acompanyen i el fan possible. Per tal d'aconseguir-ho, l'anàlisi musical es complementa amb el d'aquells altres aspectes que acompanyen el fet sonor, com ara els codis visuals i les pautes de comportament associades a aquesta música.

D'altra banda, un tret fonamental de la nostra concepció és el fet de ser

plenament conscients de la doble finalitat que té tota ciència o disciplina: l'obtenció de coneixement i la seva aplicació a les necessitats reals de la societat. La relació música-etnicitat-societat ens pot aportar dades sobre el valor instrumental que posseeix la música com a factor d'articulació d'identitats col·lectives, com també sobre la problemàtica específica de la convivència pluricultural que trobem a les ciutats modernes. En aquests pressupòsits es basa el treball que desenvolupo jo mateixa sobre la funció d'articulació grupal de la música en el col·lectiu d'immigrats magribins a Barcelona. Som conscients de les necessitats de la nostra col·lectivitat de conèixer molt millor la realitat socio-cultural dels nostres veïns magribins, ja que si fins fa poc eren els veïns del sud, ara són els nostres veïns de barri. Així, l'objectiu principal és contribuir a un coneixement més ampli dels immigrants magribins a Barcelona a partir de l'estudi del seu comportament musical, cosa que ens facilitarà la nostra tasca envers la seva adaptació i la nostra acceptació.

Actualment, l'etnomusicologia ja és molt lluny de ser aquella *Hilfswissenschaft* o disciplina auxiliar de la musicologia històrica, tal com se l'havia considerat sovint. Com va dir una vegada Lévi-Strauss: «L'etnòleg s'interessa de manera especial per tot allò que no està escrit, no forçosament perquè els pobles que ell investiga no disposin d'escriptura, sinó perquè allò que li interessa és diferent d'allò que els homes tendeixen a fixar en pedra o paper». Crec que, dit de manera senzilla, aquesta és l'aportació més important que pot fer l'etnomusicologia a la musicologia en general, i aquesta és també la visió de la nostra actual Secció d'Etnomusicologia.

1. Antiga denominació de l'actual Departament de Musicologia del CSIC.